

УДК 027.7:378.637(477.44-21):303.424:004

**В. С. Білоус,**

директор бібліотеки

Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського,

вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21100, Україна,

тел.: (0432) 26 51 98

e-mail: vspu.lib@gmail.com

orcid.org/0000-0003-2998-400X

## **ВИКОРИСТАННЯ МЕТРИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ У БІБЛІОТЕЦІ ВІННИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Стаття відображає інноваційні форми діяльності бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, питання розвитку бібліотечного сервісу на допомогу науково-дослідній роботі університету. Акцентовано увагу на досвіді роботи університетської бібліотеки як активного партнера на стадіях життєвого циклу наукових досліджень науковців університету. Відмічено новизну та роль бібліотеки у процесах збільшення представництва вчених університету в глобальному просторі наукових комунікацій, впровадженні наукометричних та бібліометричних методів дослідження.

**Ключові слова:** інновації у бібліотеці, електронні ресурси, електронна бібліотека, інформаційні комунікації, цифровий простір, наукометричні методи, бібліометрика, Google Scholar, бібліотека Вінницького педуніверситету.

**Актуальність дослідження.** Рівень розвитку науки і техніки є визначальним чинником прогресу суспільства. Саме тому у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» підкреслюється значення науки як джерела підвищення добробуту громадян, їх духовного та інтелектуального зростання, невід’ємної складової національної культури та освіти. А в Законі України «Про вищу освіту» чітко зазначено, що наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність є невід’ємною складовою освітньої діяльності, її провадження університетами, академіями, інститутами є обов’язковим.

Саме тому на часі важливим є необхідність збільшення рівня присутності науки у глобальному науково-інформаційному просторі, підвищення її впливовості у світі. Вищі навчальні заклади розвивають інституційні політики та стратегії щодо контролю та якості результатів досліджень з метою розповсюдження, максимізації їх відкритості, доступності та наукового впливу, активно використовуючи при цьому різноманітні методи вимірювання.

До проблематики наукометрії належить коло питань, що торкаються інформаційної моделі розвитку науки, зростання масивів даних, цитованості літе-

ратури, вивчення внутрішніх зв'язків у науці на основі бібліографічних посилань, оцінювання внеску до світового інформаційного потоку та процесу статистичного аналізу наукових напрямів [10, с. 25].

Стрімкий розвиток та глобалізація інформаційно-комунікаційних технологій, реформування вищої освіти зумовлюють необхідність зміщення акцентів у функціонуванні університетської книгозбірні як однієї із інфраструктурних інформаційно-комунікаційних складових. Адже сучасна бібліотека має відповідати міжнародним стандартам та впроваджувати якісні зміни у всі сфери діяльності. Сьогодні актуальним є питання збільшення внеску бібліотек вищої школи у розвиток інституціональних місій і цілей, впровадження нового спектра послуг, спрямованих на підтримку фахової комунікації, моніторинг, аналіз та інтеграцію результатів досліджень до світового наукового простору формування позитивного іміджу установи у країні та світі [11, с. 15]. Саме тому важливе значення має створення інноваційних бібліотечних сервісів, активне використання наукометричних та бібліометричних досліджень для підвищення ефективності діяльності як університету, так і, власне, бібліотеки.

**Мета статті** – показати наукову новизну діяльності бібліотеки ВНЗ та довести її роль у процесах збільшення представництва української науки в глобальному просторі наукових комунікацій, показати важливість діяльності щодо адаптації у цифровому медіапросторі, розглянути проблемні питання щодо розвитку нового напрямку бібліотеки – відповідальності за поширення результатів наукових досліджень учених інституції у світовому науковому інфопросторі, розповісти про досвід роботи освітянської книгозбірні щодо використання метричних вимірювань.

**Аналіз досліджень.** Методологію та інструментарій наукометрії та бібліометрії вивчають і відображають на сторінках фахових наукових видань Г. Асєєв, О. Жабін, Л. Костенко, О. Кузнєцов, Є. Кухарчук, Т. Симоненко та інші. Питанню використання метричних методів у діяльності бібліотеки та створення інноваційно-комунікаційних бібліотечних сервісів присвячено чимало робіт, тема розглядається на наукових конференціях, Інтернет-конференціях, семінарах, висвітлюється на сторінках фахових видань. Особливого значення для осмислення проблеми діяльності бібліотеки в структурі сучасних інформаційних комунікацій, створення бібліотечних сервісів та адаптації бібліотек у сучасному інфопросторі набувають дослідження зарубіжних та вітчизняних вчених і практиків бібліотечної справи. Дана проблематика знаходиться у полі зору Т. Бондаренко, О. Бруй, С. Головахи, Т. Колесникової, С. Назаровця, Т. Ярошенко та багатьох інших. Вітчизняні вчені-бібліотекознавці доводять необхідність впровадження у бібліотеках ВНЗ України нових цифрових послуг із супроводу університетської науки [6].

**Виклад основного матеріалу.** Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського визнаний своїми науковими здобутками та потужним науково-педагогічним потенціалом. Ефективно працюють наукові школи, які започатковані корифеями національної науки, щорічно захища-

ються докторські й кандидатські дисертації, публікуються монографії та наукові статті, зареєстровані й виходять фахові збірники наукових праць. Щорічно на базі університету проводяться міжнародні семінари, науково-практичні конференції, форуми, круглі столи.

Сьогодні особливої актуальності набуває висвітлення результатів наукових пошуків. Час вимагає від наукових працівників не лише друкованих видань, а й відображення своїх публікацій у відкритому просторі, їх доступність та цитованість впровадження досліджень та їх використання, про що свідчить індекс цитування публікацій. Відомо, що на формування наукового рейтингу вченого впливає: загальна кількість публікацій; індекс цитування праць; індекс Гірше; імпаکت-фактор журналу, в якому роботи опубліковані; кількість отриманих грантів, стипендій, премій; участь у міжнародній співпраці; участь у редколегіях наукових журналів; вебметричний рейтинг [7]. Адаптація навчального закладу до цифрового ландшафту є необхідністю, яка ефективно реалізується у Вінницькому педуніверситеті, керуючись не лише технологічною та економічною доцільністю, але й нормативно-правовими актами [3]. Бібліотека сприяє підвищенню рейтингу вищого навчального закладу та формуванню бренду вченого.

Впроваджуючи в роботу нові форми і методи, поєднуючи традиційні та електронні ресурси, індивідуальні та корпоративні методи роботи, бібліотека виконала масштабне коло завдань з інформаційного забезпечення наукових працівників та провела цикл заходів, спрямованих на допомогу науково-дослідній діяльності університету. Університетська бібліотека також здійснює власне науково-дослідну роботу, що є складовою багатогранної діяльності бібліотеки.

Наукова діяльність бібліотеки розглядається у дослідницькому, методичному, організаційному, освітньому, просвітницькому та видавничому аспектах. Науковий вектор діяльності університетської бібліотеки спрямовується на формування електронних ресурсів, популяризацію ідей відкритого доступу, побудову загальнодоступних архівів наукової інформації, підвищення наукометричного та вебметричного рейтингів університету, що впливає на якість надання бібліотекою інформаційних послуг відповідно до міжнародного стандарту ISO 9000 та передбачає впровадження інноваційних технологій у інформаційне забезпечення наукової діяльності університету та дослідницьку діяльність бібліотеки. Наукова діяльність бібліотеки реалізовується шляхом: сприяння науковій та навчально-методичній діяльності університету; розвитку бібліотечно-інформаційного сервісу; зберігання наукових надбань (цифрових колекцій статей науковців університету), створення архіву видань університету; бібліографування творчого доробку працівників університету, укладання та видання бібліографічних покажчиків; участі у корпоративній каталогізації наукових бібліотек; наукового дослідження історії бібліотеки, зокрема бібліотечно-бібліографічного напрямку, формування фондів, виявлення цінних та рідкісних видань; участі у наукових конференціях, семінарах, презентаціях; впровадження менеджменту і маркетингу у діяльність бібліотеки; використан-

ня та впровадження метричних методів вимірювання; адаптації університетської науки у світовий інфопростір.

Працівники бібліотеки досліджують та вивчають теми, пов'язані з науковим опрацюванням документів, аналізують міжнародні тенденції, публікуються у фахових періодичних виданнях та наукових збірниках. Матеріалізований результат наукової діяльності бібліотеки – видавнича продукція, яка систематизує та популяризує наукові знання освітян університету, а також важливі методичні матеріали на допомогу навчальному процесу та науковій діяльності університету. Інноваційні зміни у бібліотеці, які відбуваються на основі проектного, кадрового менеджменту, ініціативної діяльності бібліотек та за підтримки ректорату і ректора, були основним підґрунтям для розробки проектів та їх подальшої реалізації, стратегією, фактором та умовою розвитку бібліотеки. Діяльність бібліотеки позначається постійним пошуком та засвоєнням нових напрямів діяльності, вибором нових форм і методів.

Програмно-проектна діяльність бібліотеки є складовою наукової роботи, важливим інструментом модернізації та умовою інноваційного розвитку бібліотеки та професійного зростання бібліотекарів. У рамках діючого проекту «Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського – модель сучасної бібліотеки вищого навчального закладу», спрямованого на створення бібліотеки, яка відповідає вимогам сучасності, діють окремі інноваційні міні-проекти, що передбачають впровадження інновацій та відображають діяльність бібліотеки на новому етапі соціальних комунікацій як науково-інформаційного центру, території успіху. Впровадження інноваційних проектів відбувається за умов суцільного адаптування бібліотеки до реалій сучасного цифрового ландшафту, магістральним напрямом якого виступає інформатизація бібліотечної діяльності, використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування та збереження бібліотечно-інформаційних ресурсів, послуг та продуктів, забезпечення їх загальнодоступності. Рівень комфортності доступу до інформації, незалежно від її формату, виступає важливим показником діяльності бібліотеки і однією з умов успіху впровадження інноваційних освітніх технологій в університеті.

Створення та використання якісного контенту є одним із важливих аспектів діяльності бібліотеки ВНЗ. Відповідно до потреб, бібліотека постійно удосконалює технології акумуляції суспільно значущої інформації, забезпечує широкий доступ до власних ресурсів, послуг і продуктів, гармонійно поєднує традиційні та електронні форми у бібліотечному сервісі. Електронні колекції, що формуються бібліотекою, насамперед, орієнтовані на інформаційні потреби університету. Здійснюється формування повнотекстового ресурсу цифрових копій видань цінного та рідкісного фонду.

З метою повноцінного забезпечення фахових потреб студентів та наукових працівників освітянської галузі здійснюється доступ до всіх бібліотечно-інформаційних ресурсів як власного виробництва, так і придбаних, бібліотека застосовує сучасні досягнення в галузі інформаційних, комунікаційних і мульт-

тимедійних технологій, активно впроваджує їх в бібліотечні процеси. Велика увага акцентується на напрямках наукової комунікації в електронному середовищі, що базується на феномені «відкритого контенту». Тенденцією просування бібліотеки у цифровому середовищі є створення цифрових колекцій, формування контент-стратегії бібліотеки [8, с. 9].

Адаптація бібліотеки до реалій цифрового простору вимагає активної участі у системі інформаційних обмінів, здійснювати якісний та оперативний обмін інформацією в мережевому гетерогенному середовищі. Продовжується корпоративна взаємодія з бібліотеками різних систем і відомств зі створення Центрального всеукраїнського та регіонального корпоративних каталогів, співробітництво з освітянськими бібліотеками з питань формування інформаційного ресурсу з психолого-педагогічних питань та надання до нього вільного і багатоаспектного доступу. Спільно з освітянськими та науковими бібліотеками здійснюється робота зі створення інтегрованого інформаційного ресурсу з психолого-педагогічної тематики, реферативного продукту БД «Україніка наукова». Спільно з освітянськими бібліотеками бере участь у формуванні «Звездної бази даних дисертацій з питань освіти, педагогіки та психології».

У бібліотеці започатковано комплекс електронних послуг, спрямованих на забезпечення інформаційних потреб наукових співробітників, аспірантів, викладачів та студентів. Впроваджуються нові цифрові послуги із супроводу університетської науки: організація інституційного репозитарію; бібліотечне видавництво; інтеграція наукових публікацій до міжнародного наукового інформаційного простору; вимірювання впливу та видимості результатів наукових досліджень ВНЗ.

Важливим джерелом інформації в сучасному інформаційному просторі виступає сайт власне бібліотеки, який є багатофункціональним інтерактивним інструментом з надання інформаційних послуг користувачам, просування електронних ресурсів, організації доступу до них, надання різних продуктів та послуг. На сайті сформовано списки галузевої бібліографії за основними розділами знань навчально-методичної, наукової літератури та статей з періодики. Розроблено комплексну методику пошуку та відбору видань у базах даних електронного каталогу та мережі Інтернет за темами науково-дослідної діяльності. Основними серед них є: інформаційно-бібліографічний сервіс «Віртуальна довідка», «Джерела наукової інформації», «Наукові реферативні огляди». На допомогу науковцям на сайті бібліотеки (блок «Електронні ресурси», розділ «Методичні модулі») розміщено методичну презентацію «Наукометрія. Базова інформація: аналітичний огляд» [4, с. 15]. У свою чергу до розділу «Сайти для науковців» (блок сайту «Інтернет-навігатор») додано добірку посилань з даної тематики. Наразі структуру розділу вдосконалено та обладнано меню навігації: науково-технічні та навчальні електронні бібліотеки; наукометрія; відкритий доступ (Інституційні репозитарії); спеціальні архіви дисертацій та авторе-

фератів; патентні фонди; інтелектуальна власність; портали наукової періодики; перевірка на плагіат.

Робота бібліотеки щодо інформаційного забезпечення наукових досліджень університету направлена на формування відкритого інформаційного простору, можливість доступу до інформації на різних типах носіїв та їх комплексне поєднання, сприяє створенню гнучкої інфраструктури інформаційного забезпечення та успішному задоволенню інформаційних потреб та запитів користувачів, розширенню спектра послуг бібліотеки. Для задоволення інформаційних потреб наукових працівників університету, забезпечення оперативного доступу до всіх бібліотечно-інформаційних ресурсів фахівці бібліотеки вивчають і досліджують процеси створення інформаційних ресурсів, розвиток та використання мережевих технологій, забезпечують доступ до власних та світових інформаційних ресурсів, а також здійснюють пошук ефективних методів обслуговування користувачів.

За умов інформатизації суспільства та реформування вищої школи відбуваються суттєві зміни та активізація не лише інформаційного ресурсу, а й всього потенціалу бібліотеки, максимальне наближення її до потреб і сподівань користувачів. Активне зростання затребуваності бібліотеки як навігатора та інформаційного посередника у сучасній системі інформаційно-комунікативної діяльності між користувачем та безмежним світом інформації обумовлено багатьма факторами, серед яких можна виділити наступні: розвиток інтеграційних процесів національної освіти у європейське і світове освітнє товариство; запобігання інформаційній ізоляваності вчених та прискорення їх інтеграції до світової наукової спільноти.

Якісні зміни, які на часі відбуваються у бібліотечно-інформаційному середовищі, характеризуються загальними тенденціями, пов'язаними з: широким розповсюдженням електронних ресурсів; впровадженням та розвитком нових інформаційних технологій, які забезпечують процеси створення електронних ресурсів, цифрового збереження та доступу до бібліографічної, текстової, візуальної та іншої інформації; тенденцією збільшення віддалених користувачів; підвищенням вимог до послуг, які надаються бібліотеками та потреб персоналу в постійному оновленні фахових знань для забезпечення професійного рівня обслуговування користувачів [3].

Всесвітня мережа Інтернет надає можливість науковим працівникам університету зробити результати досліджень доступними у відкритому доступі. З цією метою є потреба науковим працівникам університету розміщувати наукові праці у відкритому доступі.

Одним з ефективних шляхів підвищення міжнародного рейтингу університету є розміщення наукового доробку вчених та молодих науковців в Інституційному репозитарії, який є джерелом забезпечення вільного доступу до публікацій наукових працівників університету. За рішенням Вченої ради університету викладачі передають до бібліотеки свої публікації. Електронна бібліотека

університету формується як традиційним способом (на базі АБІС ІРБІС), так і у формі Інституційного репозитарію університету, що є одним із шляхів розповсюдження результатів досліджень наукових працівників університету, максимізації їх відкритості та наукового впливу, інтерактивним інструментарієм доступу до повнотекстових електронних здобутків.

З 2014 р. Інституційний репозитарій університету формується виключно на базі відкритого програмного забезпечення Dspace, що дозволяє збирати, зберігати і поширювати контент. За своєю суттю Dspace – це електронна бібліотека, перевагою якого є відкрита ліцензія, кросплатформеність та повнотекстовий пошук. В Dspace для кожного файлу бібліотеки формується посилання для формування індексів цитування. Користувачі можуть проводити пошук у всьому архіві або в окремих розділах та колекціях.

Інтернет-ресурси бібліотеки сьогодні є інструментами організаційного, інформаційно-бібліографічного та культурно-просвітницького інформування користувачів бібліотеки. Інтернет-простір бібліотеки розширено за рахунок використання хмарних технологій, зокрема Google+. Здійснюються заходи щодо поліпшення забезпечення доступу до національних і міжнародних електронних ресурсів навчальної та наукової інформації, запроваджуються нові інноваційні послуги. Бібліотека організовує та здійснює інформування про індивідуальні та групові безоплатні тестові доступи до комерційних електронних ресурсів, у т. ч. до повнотекстових електронних наукових журналів. Періодично організовується тестовий доступ до EBSCOhost, що надає можливість забезпечувати пошук повнотекстових, рецензованих статей наукових журналів, довідників та інших публікацій з різних наукових дисциплін іноземною мовою.

З метою покращення роботи бібліотеки, вдосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів та впровадження передового досвіду, стикаючись з проблемами збереження та поповнення контингенту користувачів, прагнучи віднайти шляхи до перетворення наявного інформаційного ресурсу у продукт, який користується попитом у користувачів, бібліотека активно впроваджує у практику маркетингові інструментарії, здійснює методичний моніторинг, якісний та кількісний аналіз бібліотечних процесів, вивчає бібліотечну документацію, контролює основні планові показники. Маркетингові технології дозволяють успішно здійснювати комунікаційну політику, маркетингове планування і контроль, аналіз ринку бібліотечно-інформаційної продукції і послуг. У звітах роботи бібліотеки за допомогою схем та діаграм яскраво відображається динаміка основних бібліотечних процесів: статистика формування електронних ресурсів бібліотеки; формування фонду; відвідування сайту; обслуговування користувачів тощо. З метою вивчення читацького попиту на ресурси бібліотеки, засобами Google-form, на сайті бібліотеки здійснюється опитування «Ви і бібліотека. Анкета користувача».

Значна увага приділяється аналізу використання інноваційних технологій у діяльності бібліотеки. З цією метою використовували різні засоби збору та

опрацювання статистичної інформації, серед яких: електронний щоденник бібліотеки; статистичні розподіли АРМ «Каталогізатор» (АБІС ІРБІС).

Окрема увага приділяється маркетинговій діяльності, як взаємопов'язаним і взаємозумовленим складовим процесу управління сучасною бібліотекою, зокрема логістиці та PR-акції. Маркетингові дослідження, мета яких визначення місця та ролі бібліотеки, носять систематичний характер та сприяють обов'язковому підвищенню кваліфікації бібліотечних працівників, оптимізації бібліотечних технологій, створенню умов для позитивних змін.

В останні роки в усьому світі спостерігається сплеск інтересу до так званих «метрій» (бібліометрії, наукометрії, інформетрії, мережометрії, вебметрії, мережевої бібліометрії, інтернет-статистики, алтметрики та ін.). Проблема коректного використання методології даного підходу широко обговорюється науковою спільнотою [1, с. 3]. Наукометрія – інструмент моніторингу та експертного оцінювання і прогнозування розвитку науки. Об'єктом наукометрії є наукова діяльність, а предметом – її кількісні закономірності, які використовуються для удосконалення наукової діяльності. Об'єктом інформетрії виступає наукова інформація і наукова комунікація, а предметом – їх об'єктивні кількісні закономірності, які використовуються для удосконалення інформаційної діяльності. Об'єктом бібліометрії є бібліотечна справа, а предметом – їх об'єктивні кількісні закономірності науково-технічної літератури та бібліографії, які використовуються для удосконалення бібліотечної діяльності [1, с. 9].

Особливо важливе значення у діяльності бібліотеки набуває впровадження бібліометричних сервісів, питання вимірювання в бібліотеці та вплив на оцінку і якість роботи бібліотеки. Ще у 2010 р. Джон МакКолл, європейський директор із партнерства RLG/OCLC Research, рекомендував науковим бібліотекам підвищити свою роль в усіх напрямках з підтримки наукових досліджень, у т. ч. забезпечувати експертизу в бібліометрії. Бібліометрія – це комплекс кількісних методів вивчення потоків наукових документів та наукова дисципліна, що вивчає документи на основі кількісного аналізу. Бібліометрія включає бібліометричні, статистичні та експертні оцінки. Бібліометричні показники, такі як кількість публікацій, їх цитованість, імпаکت-фактор наукового журналу, в якому опубліковано статтю та ін., широко використовуються у якості критеріїв оцінки наукових досліджень.

До основних наукометричних показників відноситься індекс цитування – число посилань на публікації вченого у реферованих наукових періодичних виданнях, у т. ч. електронних (міжнародне позначення – SCI). Індекс Гірша (h-index) – базується на кількості публікацій ученого і кількості цитувань цих публікацій за певний період. Індекс запропонований у 2005 р. американським фізиком Хорхе Гіршем з університету Сан-Дієго, Каліфорнія. Використовується у якості альтернативи класичному «індексу цитування» при порівняннях за окремими галузями. Наприклад, h-індекс рівний 10, означає, що вченим було опубліковано 10 робіт, кожна з яких була процитована 10 і більше разів. У на-



уковому світі прийнято вважати, що хороший учений у галузі фізики володіє h-індексом більше 10. У нобелівських лауреатів h-індекс становить 60 і вище.

Системна діяльність із моніторингу та відстеження тенденцій розвитку української науки взагалі або її окремих галузей здійснюється лише невеликою кількістю вітчизняних наукових бібліотек. Лідером цього напрямку, безумовно, слід вважати відділ бібліометрії та наукометрії НБ України імені В. Вернадського. Проект НБУВ «Бібліометрика української науки» (<http://www.nbuv.gov.ua/bpnu/>) представляє собою інформаційно-аналітичну систему із надання суспільству цілісної картини стану вітчизняного наукового середовища на основі створених ученими в системі Google Scholar бібліометричних профілів. Проект функціонує на засадах конвергенції зі світовими системами (Scopus, Web of Science, Ranking Web of Research Centers), може слугувати джерельною базою для отримання даних у ході експертного оцінювання результатів професійної діяльності як окремих науковців і дослідницьких колективів, так і періодичних видань.

Google Scholar (Академія) – науковий сегмент Інтернет-гіганта Google, який також можна віднести до міжнародних наукометричних БД, який забезпечує для авторів простий спосіб відслідковування посилань на свої статті. Реалізуючи гасло: «Стоючи на плечах гігантів», Google Scholar віддає належне вченим, які зробили вклад у розвиток науки і забезпечили основу для нових відкриттів та досягнень [12, с. 12]. Google Scholar – некомерційна міжнародна бібліометрична платформа, яка покриває всі джерела з Scopus і WoS і додатково включає менш якісно контрольовані колекції наукових публікацій з різних типів веб-документів (системою індексуються ті документи, які не пройшли належну експертну оцінку (рецензування)). Робот Google Scholar відвідує тільки ті сайти, які стосуються науки, збирає у свій індекс інформацію про місцезнаходження і зміст наукових робіт. Google Scholar містить публікації, опубліковані в журналах, які зберігаються в репозитаріях, розміщені на сайті установи, вченого.

Цифровим ключем до публікацій науковця виступає ORCID – некомерційна організація, робота якої спрямована на створення і ведення реєстру унікальних ідентифікаторів наукових працівників та сполучної ланки між дослідницькими роботами та їх результатами і цими ідентифікаторами. ORCID (Open Researcher and Contributor ID) – єдиний міжнародний реєстр вчених та наукових установ. Проект ORCID унікальний тим, що не обмежений рамками певної наукової дисципліни, розділу досліджень і державних кордонів. Реєстр ORCID дозволяє зв'язати дослідників з результатами їх роботи за рахунок впровадження ORCID ID ключові процеси, такі як оновлення досьє дослідника, розгляд рукописів та подача заявок на отримання грантів і патентів.

Система обліку ORCID надає дві основні можливості: реєстр, в якому можна отримати унікальний ідентифікатор і керувати записом результатів дослідницької роботи; Інтерфейси розробки (API), що призначені для забезпечення

передачі даних між різними системами обліку і встановлення авторства наукових робіт у кожній з них. Індивідуальні дослідники отримують ORCID ID, керують записом результатів своєї діяльності й шукають у реєстрі інших науковців. У реєстрі ORCID зберігається інформація не конфіденційного характеру: ПІБ, адреса електронної пошти, місце роботи і запис дослідницької діяльності. Колектив ORCID вживає заходів щодо захисту інформації у відповідності з принципами, зазначеними у Політиці конфіденційності, яка, в свою чергу, складена на основі політики забезпечення конфіденційності за принципом «безпечної гавані» (Safe Harbor Principles), розробленої Міністерством торгівлі США.

Світова університетська бібліотечна практика підтверджує, що в останні роки найбільш трендові послуги пов'язані із підтримкою наукових досліджень. Нові сервіси потребують інноваційних змін і надають університетській бібліотеці нових рис, якими є: зміщення вектора уваги бібліотек до пріоритетності надання послуг автору-вченому; активне партнерство бібліотек на всіх стадіях життєвого циклу наукового дослідження: від інформування та надання доступу до документів, розповсюдження, аналізу та оцінки результатів досліджень [5].

Бібліотека перебудовує власну діяльність на максимальний розвиток сервісів із підтримки наукових публікацій, надає інформаційну допомогу з інтегрування публікацій у світові БД, проводить заняття, відеоуроки, презентації з бібліографічної культури, бібліометрики, знайомить з особливостями інтеграційних процесів з метою покращення розвитку публікаційної активності та цитування наукових працівників університету.

Акценти університетської бібліотеки спрямовуються на формування електронних ресурсів, популяризацію ідей відкритого доступу, побудову загальнодоступних архівів наукової інформації, підвищення вебметричного рейтингу університету.

Бібліотека швидкими кроками просувається до того, щоб рівень наданих нею послуг відповідав європейським стандартам, активно розвиває новий напрям діяльності, бере на себе відповідальність за поширення результатів наукових досліджень учених інституції, адаптує університетську науку в світовий інформаційний простір. Це супроводжується впровадженням нових сервісів, які найбільш затребувані користувачами у ході наукових досліджень. Інформаційно-бібліотечний сервіс перебуває у постійному інноваційному розвитку і вдосконаленні, сприяє науковій діяльності ВНЗ та включає:

- забезпечення інформаційної підтримки науково-дослідницької діяльності;
- впровадження у практику діяльності нові моделі наукової комунікації (репозитарії, видавництво е-журналів, освітні платформи та ін.);
- інтеграція результатів наукових досліджень до світових БД науково-технічної інформації (повнотекстові, реферативні, наукового цитування);

- моніторинг, аналіз і діагностування рівня видимості й впливовості результатів наукових досліджень ВНЗ та його періодичних видань у світовому науковому інформаційному просторі;
- допомога науковцям у створенні (упорядкуванні) авторських профілів у БД Scopus, Google Scholar, у бібліографічних менеджерах та спеціалізованих соціальних мережах, реєстрах ідентифікаторів автора ResearcherID та ORCID;
- рекомендації щодо вдосконалення редакційних політик періодичних видань ВНЗ відповідно до міжнародних стандартів;
- аналіз відповідності періодичних видань ВНЗ вимогам наукометричних та реферативних БД;
- укладання інтерактивних предметно-орієнтованих списків відповідно до напрямів діяльності університету: наукових журналів відкритого доступу; журналів за метриками SNIP (Scopus) та JCR (Web of Science);
- створення он-лайн показчиків на основі даних Scopus: авторського (із кількістю документів, h-index); публікацій вчених (з кількістю цитувань); журналів, у яких опубліковані статті вчених ВНЗ;
- збирання, упорядкування та систематичний аналіз інформації з БД «Публікаційний профіль університетської науки» щодо публікаційної активності авторів (бібліографічний опис монографій, дисертацій, авторефератів дисертацій, статей із наукових журналів, доповідей на конференціях та ін.) та їх наукової метрики;
- створення тематичних відеороликів із підтримки наукових досліджень;
- аналіз інформаційних потреб учених та рівня їх задоволення шляхом проведення соціологічних дослідницьких розвідок (експрес-опитувань, міні-анкетувань, опитування-інтерв'ю) та теоретико-прикладних досліджень;
- навчання вчених різним аспектам інформаційного пошуку, роботі зі світовими БД наукового цитування, соціальними науковими мережами та ін.;
- проведення бібліометричних досліджень щодо різних аспектів публікаційної активності науковців ВНЗ та ін.

Підвищення рейтингу ВНЗ спонукає до зміни принципових підходів у висвітленні результатів наукових досліджень, адже саме через публікації наукові розробки та дослідження можуть стати відомими у світі, зацікавити світову наукову спільноту, відкрити шлях до отримання грантів. Тому найпростішим шляхом є розміщення наукових публікацій у міжнародних авторитетних виданнях, що входять до наукометричних баз.

Певні здобутки у науковій діяльності наші науково-педагогічні працівники мають, однак дані бібліометрики української науки змушують нас визнати недостатню ефективність публікацій наших учених, деяким науковцям не вистачає знань та поінформованості про умови публікацій, про систему наукометричних показників у світі, про можливості, перспективи і місце у цій системі

наших фахових збірників. Лише дехто із наукових працівників мав змогу відвідати наукові конференції та семінари з цього питання.

На черговому засіданні вченої ради університету було порушене питання актуалізації оприлюднення результатів науково-дослідної роботи викладачів ВДПУ. Ухвалою вченої ради університету на бібліотеку покладено завдання: організувати спеціальні тренінги, семінари за участю провідних спеціалістів, інформувати науковців університету з питань міжнародної наукометрики з метою підвищення рейтингу викладачів університету через електронні ресурси індексування.

Для наукових працівників вишу проведено міні семінари-тренінги з базових питань інформетрії, зокрема бібліометрії. Фахівці бібліотеки проводять індивідуальні й групові заняття з інформаційної культури та надають консультації з культури публікації (оформлення наукових статей, визначення ключових слів, складання списків літератури), консультації щодо реєстрації в наукометричних БД, створюють відеоролики, презентації з бібліографічної культури, бібліометрики, знайомлять вчених університету з особливостями інтеграційних процесів з метою покращення розвитку публікаційної активності та цитування наукових публікацій.

Бібліотека, перебудовуючи власну діяльність на максимальний розвиток сервісів із підтримки наукових публікацій, надає допомогу з інтегрування публікацій у світові БД, розвиває сервіси із підтримки наукових публікацій, надає допомогу з інтегрування публікацій у світові БД, консультації щодо реєстрації в наукометричних БД, допомагає створити профіль ученого в Google Scholar, Scopus та міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus.

З метою формування інформаційної культури молодих науковців провідні фахівці бібліотеки проводять заняття з основ інформаційних та бібліотечно-бібліографічних знань, правил користування довідково-бібліографічним апаратом, основних вимог до оформлення результатів наукових пошуків та бібліографічного списку літератури тощо. Бібліотекарі засвоїли складний інтегрований технологічний цикл, що включає послідовність наукомістких процесів комп'ютерного оброблення документних масивів: бібліографування, реферування, аналітико-синтетичне опрацювання документів, проведення статистичних досліджень, в т. ч. наукометричних та бібліометричних. Працівники бібліотеки проводять індивідуальні та групові факультативні заняття з інформаційної культури та надають консультації з культури публікації (оформлення наукових статей, списків літератури), бібліометрики, знайомлять вчених університету з особливостями інтеграційних процесів з метою покращення розвитку публікаційної активності та цитування наукових публікацій.

Відбулося зміщення вектора уваги до пріоритетності надання послуг автору-вченому. Фахівці бібліотеки консультують та практично допомагають зареєструватися у реєстрах ідентифікаторів автора ORCID, наукометричних БД (Google Scholar, Scopus), міжнародній наукометричній БД «Index Copernicus». Першочергове завдання вбачалося у тому, щоб фахові збірники увійшли

до якомога ширшого кола реферативних та наукометричних баз наукової літератури, а у перспективі – до бази Scopus. Науковці університету активізували цю роботу та зареєструвалися в інформаційно-аналітичній системі (наприклад «Бібліометрика української науки» в середовищі Google Академія), що містить інформацію про публікаційну активність і цитованість їхніх праць. Створено профілі вчених, профіль установи та наукового фахового видання у «Бібліометриці української науки», щоб вони мали змогу надсилати списки щодо активізації авторських профілів та їх корегування тощо. 100 % наукових працівників університету зареєстровані у «Бібліометриці української науки».

Створення та підтримка в активному стані наукових профілів в онлайн мережі – запорука зростання наукової впливовості. Бібліотека систематично проводить моніторинг наукометричних БД, здійснює редакцію авторських профілів та наукових колективів (університету, факультетів, кафедр, наукових періодичних видань).

Сьогодні український вчений усвідомлює, що наукові публікації є не тільки формальною вимогою для отримання наукових ступенів та вчених звань, а базовим показником, що відображає його наукову діяльність. Підвищення якості наукових публікацій, актуальність тематики, а також рейтинг видання, в якому вони надруковані та відображення їх у міжнародних наукометричних БД – вимога часу.

Зрозуміло, що одним з перших кроків до інтеграції у науковий світовий простір є зміна погляду на наукові публікації, підвищення їх якості, а отже і рівня наукових збірників через зміну редакційної політики. Публікаційна політика університету орієнтована на: публікації в індексованих наукових журналах; публікації в електронних наукових журналах (наукометричних БД); публікації в Інституційному репозитарії; реєстрація Інституційного депозитарію в OPEN DOAR або ROAR; реєстрація в ORCID (установа та науковці), в DOAJ (наукові збірники).

**Висновок.** Отже, інноваційні перетворення у змісті, формах та методах діяльності бібліотеки впливають на покращення наукової діяльності навчального закладу, приносять помітні соціально значимі результати, підвищують рейтинг університету.

Бібліотека, як сучасний науково-інформаційний центр ВНЗ, визначає стратегію розвитку нового комунікаційного середовища: змінює орієнтацію діяльності в медіа-середовищі зі створення контент-стратегії; позиціонує себе як надійне та безпечне джерело інформації, використовуючи для цього всі продукти та послуги, застосовує технології соціального медіа маркетингу, обміну, самоорганізації тощо. Питання забезпечення вчених необхідними потужними вітчизняними та світовими інформаційними ресурсами, інтеграції наукових публікацій та збільшення рівня представництва університетської науки у міжнародному інформаційному просторі становить стратегічно важливий напрям діяльності бібліотеки вищого навчального закладу. Впровадження в практику бібліотечної діяльності визначених напрямів дозволить запобігти «розсіюван-

ню» документальних науково-інформаційних ресурсів ВНЗ, сприятиме їх консолідуванню, підвищить значимість українських наукових видань та авторитет української науки в цілому. Стратегія діяльності бібліотеки ВНЗ також вбачається у напрямі інформаційно-аналітичного моніторингу та бібліометричного аналізу системи документальних комунікацій університету, створенні передумов для представлення науковців у міжнародних реферативних базах і пошукових системах (Scopus, Web of Science, Google Scholar та ін.), сприянні впровадженню наукових періодичних видань до міжнародних баз даних тощо [9, 24].

Формуючи модель сучасної бібліотеки ВНЗ, персонал бібліотеки займає активну позицію у створенні єдиного інтерактивного інформаційного середовища, центру навчального, наукового та соціального життя університету і пропонує ряд нових бібліотечних послуг та продуктів, є надійним партнером наукового працівника університету, сприяє підвищенню значимості бібліотеки та рейтингу навчального закладу.

### Список використаної літератури

1. *Ассєв Г.* Наукометрія, інформетрія, бібліометрія: визначення і розмежування / Г. Ассєв // Бібл. вісн. – 2016. – № 2. – С. 3–10.
2. Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору : міжнар. наук. конф. [Електронний ресурс]. – Електрон. дан. – Україна, 2016, 24 жовт. – Режим доступу: <http://bit.ly/2wTumIQ> (дата звернення 06.08.2017). – Загол. з екрана.
3. *Білоус В. С.* Адаптація бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського до реалій цифрового простору / В. С. Білоус // Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 1–2 груд. 2016 р.). – Дніпро, 2016. – С. 13–18.
4. *Білоус В. С.* Університетська наука у міжнародному інформаційному просторі / В. С. Білоус, Н. І. Лазаренко, А. М. Коломієць // Макаренкознавчий вимір актуальних питань соціальної адаптації особистості : матеріали 16-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 13–14 берез. 2017 р.) : [тези]. – Полтава, 2017. – С. 11–12.
5. *Колесникова Т.* Бібліотека ВНЗ: відповідальність за поширення результатів наукових досліджень / Т. Колесникова // Вища шк. – 2014. – № 4 (118). – С. 7–26. – Електрон. аналог друк. вид. – Режим доступу: <http://bit.ly/2xHqP4K> (дата звернення 06.08.2017). – Загол. з екрана.
6. *Колесникова Т. О.* Цифрові сервіси бібліотек ВНЗ із забезпечення розвитку науки / Т. О. Колесникова // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 16–19 черв. 2015 р.). – Івано-Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2015. – С. 147–160. – Електрон. аналог друк. вид. – Режим доступу: <http://bit.ly/2yDMjNE> (дата звернення 06.08.2017). – Загол. з екрана.
7. *Колесникова Т. О.* Університетська наука: бібліометричні дослідження / Т. О. Колесникова, О. В. Матвєєва // Сучасні проблеми діяльності бібліотек у умовах інформаційного суспільства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 10–11 верес. 2015 р.). – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. – С. 40–48.
8. *Мар'їна О.* Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі / О. Мар'їна // Бібл. вісн. – 2016. – № 4. – С. 8–12.
9. *Назаровець М.* Служба інформаційного моніторингу як структурний підрозділ сучасної академічної бібліотеки / М. Назаровець // Вісн. Кн. палати. – 2016. – № 8. – С. 24–26.
10. Наукометрія: методологія та інструментарій / Л. Костенко, О. Жабін, О. Кузнєцов, Є. Кухарчук, Т. Симоненко // Вісн. Кн. палати. – 2015. – № 3. – С. 25–29.
11. *Сербін О.* Аспекти формування та вдосконалення сучасної бібліотечної освіти / О. Сербін, Т. Ярошенко // Вісн. Кн. палати. – 2016. – № 8. – С. 12–15.
12. *Симоненко Т.* Бібліометричні системи Scopus і Google Scholar: сфери використання / Т. Симоненко // Бібл. вісн. – 2015. – № 2. – С. 10–13.

Надійшла 22.05.2017 р.

**В. С. Билоус,**

директор библиотеки  
Винницького державного педагогічного університету  
імені М. Коцюбинського,  
ул. Острожського, 32, г. Вінниця, 21100, Україна,  
тел.: (0432) 26 51 98  
e-mail: vspu.lib@gmail.com

### **ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТРИЧЕСКИХ МЕТОДОВ ИССЛЕДОВАНИЯ В БИБЛИОТЕКЕ ВИННИЦКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ МИХАИЛА КОЦЮБИНСКОГО**

Статья отражает инновационные формы деятельности библиотеки Винницкого государственного педагогического университета имени Михаила Коцюбинского, вопросы развития библиотечного сервиса в помощь научно-исследовательской работе университета. Акцентируется внимание на опыте работы университетской библиотеки, как активного партнера на стадиях жизненного цикла научных исследований ученых университета. Отмечено новизну и роль библиотеки в процессах увеличения представительства ученых университета в глобальном пространстве научных коммуникаций, внедрении наукометрических и библиометрических методов исследования.

**Ключевые слова:** инновации в библиотеке, электронные ресурсы, электронная библиотека, информационные коммуникации, цифровое пространство, наукометрические методы, библиометрика, Google Scholar, библиотека Винницкого педуниверситета.

**V. S. Bilous,**

Director of the library of  
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky  
32, Otrozhs'kyi St., Vinnitsa, 21100, Ukraine,  
tel.: (0432) 26 51 98  
e-mail: vspu.lib@gmail.com

### **USE OF METRIC METHODS OF RESEARCH IN THE LIBRARY OF VINNYTSIA STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY NAMED AFTER MYKHAILO KOTSIUBYNSKY**

#### **Summary**

Subject. Theme. The aim of the work. The level of development of science and technology is crucial to the progress of society. The need to increase the presence of science in the global scientific information space, increase its influence in the world. The use of metric methods of research in the library of a higher school.

Methods. The use of scientific methods of analysis, synthesis, analogy, comparison, forecasting allowed us to examine the results of implementation of innovative communications initiatives in the library of the university.

Results. Current and future activities of the library of the higher school in integration of scientific publications to international information space are highlighted. The practical implementation of these activities are discussed on the example of the libraries of Vinnitsa State M. Kotsiubynskyi Pedagogical University.

Scientific novelty. The role of the university library in the process of increasing the representation of the Ukrainian science in the world of scholarly communication. The proposed strategy, the implementation of which should characterize a modern librarian as a «role model» for the community of the university in the implementation of electronic models of scientific communication.

Conclusions. Innovative transformations in the content, forms and methods of library activities, using metric measurements affect the improvement of scientific activities of the institution, give significant social results.

Introduction to the practice of library activities certain areas will prevent the «dissipation» of documentary scientific information resources of the university, will contribute to their consolidating, will increase the importance of scientific publications and the authority of the Ukrainian science in General.

The article reflects the innovative activities of libraries in Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, development of library service in using research work of the University. Focused on the experience of the University library as an active partner in the stages of the life cycle of research scientists of the University. Noted the novelty and the role of the library in the process of increasing the representation of scientists of the University in the global space of science communication, implementation of bibliometric and scientometric methods of research.

**Key words:** innovation in the library, electronic resources, electronic library, information communication, digital space, scientometric methods, bibliometric, Google Scholar, library of Vinnitsa State Pedagogical University.

## References

- [1] Asieiev H. Naukometriia, informetriia, bibliometriia: vyznachennia i rozmezhuвання [Scientometrics, informetrics, bibliometrics: definition and differentiation]. *Bibliotechnyi visnyk [Library Herald]*. 2016, no. 2, pp. 3–10.
- [2] *Biblioteka. Nauka. Komunikatsiia: formuvannia natsionalnoho informatsiinoho prostoru: mizhnarodna naukova konferentsiia [Library. Science. Communication: formation of national information space: international scientific conference]*. Ukraine, 2016, 24 zhovtnia. Available at: <http://bit.ly/2wTumIQ>.
- [3] Bilous V. S. Adaptatsiia biblioteki Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho do realii tsyfrovoho prostoru [Adaptation of the library of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky to the environment of digital space]. *Biblioteka universytetu na novomu etapi rozvytku sotsialnykh komunikatsii: mizhnarodna nauково-praktychna konferentsiia [University library on the new stage of development of social communications: International scientific-practical conference]*. Dnipro, 2016, pp. 13–18.
- [4] Bilous V. S., Lazarenko N. I., Kolomiiets A. M. Universytetska nauka u mizhnarodnomu informatsiinomu prostori [University science in the international information space]. *Makarenkoznavchyi vymir aktualnykh pytan sotsialnoi adaptatsii osobystosti: materialy XVI Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii [Makarenko study of the pressing issues of social adaptation of personality: materials of the XVI Scientific-Practical Conference]*. Poltava, 2017, pp. 11–12.
- [5] Kolesnykova T. Biblioteka VNZ: vidpovidalnist za poshyrennia rezultativ naukovykh doslidzhen [University library: responsibility for the results of the expansion of scientific researches]. *Iyshcha shkola [Higher school]*. 2014, no. 4 (118), pp. 7–26. Available at: <http://bit.ly/2xHqP4K>.
- [6] Kolesnykova T. O. Tsyfrovi servisy bibliotek VNZ iz zabezpechennia rozvytku nauky [Digital services of university library on the guaranty of scientific development]. *Biblioteki VNZ Ukrainy u protsesi implementatsii Zakonu «Pro vyshchu osvitu» ta informatyzatsii suspilstva: materialy Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii [Ukrainian University libraries during the process of implementation of the Law on Higher Educa-*



- tion and social informatization: materials of All-Ukrainian scientific-practical conference*]. Ivano-Frankivsk, 2015, pp. 147–160. Available at: <http://bit.ly/2yDMjNE>.
- [7] Kolesnykova T. O., Matvieieva O. V. Universytetska nauka: bibliometrychni doslidzhennia [University science: bibliometric researches]. *Suchasni problemy diialnosti bibliotek v umovakh informatsiinoho suspilstva: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Contemporary issues of library activities in the context of information society: materials of the international scientific-practical conference]. Lviv, 2015.
- [8] Marina O. Kontent-stratehiia bibliotek u tsyfrovomu seredovyskhi [Content-strategy of libraries in cyberspace]. *Bibliotechnyi visnyk* [Library Herald]. 2016, no. 4, pp. 8–12.
- [9] Nazarovets M. Sluzhba informatsiinoho monitorynhu yak strukturnyi pidrozdil suchasnoi akademichnoi biblioteki [The service of information monitoring]. *Visnyk Knyzhkovoi palaty* [Herald of the Book Chamber of Ukraine]. 2016, no. 8, pp. 24–26.
- [10] Kostenko L., Zhabin O., Kuznietsov O., Kukharchuk Ye., Symonenko T. Naukometriia: metodolohiia ta instrumentarii [Knowledge science: methodology and tools]. *Visnyk Knyzhkovoi palaty* [Herald of the Book Chamber of Ukraine]. 2015, no. 3, pp. 25–29.
- [11] Serbin O., Yaroshenko T. Aspekty formuvannia ta vdoshkonalennia suchasnoi bibliotechnoi osvity [Aspects of formation and improvement of modern library education]. *Visnyk Knyzhkovoi palaty* [Herald of the Book Chamber of Ukraine]. 2016, no. 8, pp. 12–15.
- [12] Symonenko T. Bibliometrychni systemy Scopus i Google Scholar: sfery vykorystannia [Bibliometric systems Scopus and Google Scholar]. *Bibliotechnyi visnyk* [Library Herald]. 2015, no. 2, pp. 10–13.